

مسئولیت بین‌المللی دولت ترکیه ناشی از نقض حقوق کردهای سوریه در دهه دوم قرن ۲۱ میلادی

دکتر سیدقاسم زمانی

عضو هیئت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران، نویسنده مسؤول

Email: drghzamani@gmail.com

شایان سیداحمدی

دانشجوی دکترای حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

Email: seyedahmadish@gmail.com

چکیده

دولت ترکیه از زمان آغاز بحران سوریه در سال ۲۰۱۱، بسیاری از تعهدات بین‌المللی خود را از جمله لزوم جلوگیری و ممانعت از ورود نیروهای نظامی و عدم حمایت از گروه‌های جهادی و تروریستی (داعش) زیر پا نهاده است. ارتش ترکیه سرانجام در ۹ اکتبر ۲۰۱۹ به همراه هزاران شبه‌نظامی اسلام‌گرا از هوا و زمین به شمال سوریه حمله کرده و مرتکب نقض فاحش و آشکار قواعد آمره حقوق بین‌الملل علیه اقلیت کُرد سوریه گشت. بررسی مسؤولیت بین‌المللی دولت ترکیه با توجه به پیش‌نویس طرح مسؤولیت بین‌المللی دولت‌ها به‌عنوان مبنای اصلی این شکل از مسؤولیت‌ها ضروری می‌نماید. در این پژوهش به اثبات این فرضیه پرداخته‌ایم که دولت ترکیه در قبال نقض آشکار حقوق کُردهای سوریه بر اساس قواعد و تعهدات حقوق بین‌الملل دارای مسؤولیت بین‌المللی است که اثبات آن، روزنه امیدبخشی از تضمینات حقوق بین‌الملل را می‌گشاید. در فرض مذکور این پژوهش، دولت ترکیه با حمله به شمال سوریه مرتکب عمل متخلفانه بین‌المللی شده و از این باب و بر اساس منابع مسؤولیت بین‌المللی، مسؤول شناخته می‌شود و مباحثی چون اضطرار و دفاع مشروع جهت توجیه اعمال ترکیه از آن کشور رفع مسؤولیت نخواهد کرد.

واژگان کلیدی: کُردها، سوریه، اقلیت‌ها، ترکیه، مسؤولیت بین‌المللی دولت‌ها

مقدمه

در جنگ داخلی که سوریه را از هم پاشید، کردها سعی کردند خود را از مهلکه نجات دهند. آنها که همواره در رژیم‌های سابق دمشق عقب رانده شده‌اند با برقراری یک سیستم خودمختار سیاسی که حقوق آنها را به‌عنوان اقلیت مورد حمایت قرار دهد و ویژگی‌های فرهنگی اجتماعی آنها را تضمین کند، شانس تاریخی یافته‌اند.

در دهه دوم قرن بیست و یکم که گفته می‌شود در ۵۰ سال اخیر علم و تکنولوژی به اندازه کل تاریخ بشریت پیشرفت کرده است در همان منطقه مردم کُرد همچنان مورد ارتکاب شدیدترین جرایم حقوق بشر و بشردوستانه از جانب نیروهای نظامی دولت ترکیه و گروه‌های شبه‌نظامی داعش قرار می‌گیرند.

ترکیه نیروهای کُرد سوریه را بخشی از پ.ک.ک^۱ و سازمانی «تروریستی» می‌خواند. در نتیجه آنان را خطری برای امنیت ملی خود می‌داند و بارها گفته به هر قیمتی که شده آنان را نابود خواهد کرد حتی به قیمت از دست دادن متحدانش در ناتو. حمله ترکیه پس از تصمیم ناگهانی دونالد ترامپ، رئیس‌جمهوری آمریکا، با خروج سربازان آمریکایی از مناطق مرزی با ترکیه امکان‌پذیر شد؛ اما این حملات افکار عمومی جهان را با کردها همراه کرد. در حالی که بسیاری از کردها از ناامیدی حرف می‌زنند برخی دیگر حمله ترکیه به کردها را فرصتی برای جهانی شدن می‌دانند. بیش از ۱۰ هزار قربانی در جنگ با داعش باعث شده کردها طرفدارانی قدرتمند در اروپا و آمریکا پیدا کنند. کردها که به همراه نیروهای ویژه ائتلاف به رهبری آمریکا توانستند داعش را شکست دهند، ناگهان خود را در مقابل دومین ارتش قدرتمند ناتو دیدند. همچنین در ۲۴ آگوست ۲۰۱۶، دفتر نخست‌وزیر جمهوری ترکیه شروع عملیات «سپر رودخانه فرات» را اعلام کرد که به‌عنوان عملیات نظامی به دست نیروهای هوایی و زمینی ترکیه که به‌وسیله گروه‌های مسلح وابسته با هدف پاک‌سازی مناطق شمال سوریه هم‌مرز با ترکیه از آنچه به‌اصطلاح «گروه‌های تروریستی» نامیده می‌شدند، حمایت می‌شدند، شامل هم (داعش) ISIL و هم کردها، نیروهای تحت حمایت ایالات متحده آمریکا، انجام شد. عملیات از آگوست ۲۰۱۶ تا پایان مارس ۲۰۱۷ به طول انجامید و به این نتیجه منجر شد که نیروهای ترکی و گروه‌های مسلح وابسته کنترل بخش‌هایی از طرابلس و آزاز و شهر الباب از ایالت آپو را به‌دست آورند. آنکارا از روز نهم اکتبر ۲۰۱۹ عملیات «چشمه صلح»^۲ را با هدف پاک‌سازی مناطق مرزی از شبه‌نظامیان کُرد عضو یگان‌های مدافع خلق آغاز کرد. ترکیه نیروهای شبه‌نظامی کُرد را «تروریست» می‌خواند و از ابتدای شروع این عملیات مواضع این نیروها را در شهرهای مختلف مرزی زیر آتش گلوله‌های توپ و حملات خمپاره‌ای قرار داد.^۳

در این مقاله سؤال این است که در صورت اثبات نقش دولت ترکیه در نقض حقوق کردهای سوریه، ترکیه چه مسؤولیتی دارد؟ فرضیه ما این است که در صورت نقش داشتن دولت ترکیه در قبال نقض حقوق کردهای سوریه بر اساس قواعد و تعهدات حقوق بین‌الملل می‌تواند موجبات مسؤولیت بین‌المللی دولت مشارالیه را در پی داشته باشد. مقاله مزبور به سه بخش تقسیم شده است: در قسمت اول نقض حقوق کردهای سوریه و در قسمت دوم انتساب نقض حقوق کردها به دولت ترکیه بر اساس موازین حقوق بین‌الملل را مورد بررسی و تحقیق قرار خواهیم داد که این بخش به سه بخش فرعی حملات نظامی دولت ترکیه، اقدامات گروه‌های شورشی تحت حمایت دولت ترکیه و رویکرد قواعد حقوق بین‌الملل در قبال نقض تعهدات بین‌المللی تقسیم می‌شود. در قسمت سوم نیز به بحث اجرای مسؤولیت بین‌المللی دولت ترکیه به‌واسطه نقض حقوق کردها در سوریه خواهیم پرداخت که در چهارچوب آن جبران خسارت، حمایت دیپلماتیک دولت سوریه از کردها و حق اقامه دعوی در مراجع بین‌المللی علیه ترکیه را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

۱. حزب کارگران کردستان شاخه‌ای نظامی به رهبری عبدالله اوجلان از کردهای علوی ترکیه است که هدف آن آزادی برای کردستان است که علیه دولت ترکیه سال‌های متمادی است که به مبارزه مسلحانه روی آورده است.

2. More information about this: New Evidence Pointing to Ahrar al-Sharqiya's Responsibility for Field Executions in Suluk during "Operation Peace Spring" - Syrians for Truth and Justice (stj-sy.org).

3. OHCHR Report, Monthly Human Rights Digest/ Syria/ Between a Rock and a Hard Place – Civilians in North-western Syria, p.1.2, June (2018), <https://www.humanitarianresponse.info/es/operations/whole-of-syria/document/monthly-human-rights-digest-syria-june-2018>.

۱- نقض حقوق کردهای سوریه

در مواجهه با تاریخ نمی‌توان انکار کرد که امور راجع به حقوق بشر و اقلیت‌ها واجد جایگاهی بین‌المللی هستند و منشور، خود از لحاظ شکلی و حقوقی این امر را از سطح ملی به حوزه بین‌المللی کشانده است و بارها تعهدات اعضای خود را برای ارتقای احترام و رعایت حقوق بشر و آزادی‌های اساسی برای هم‌خاطرانشان کرده است. اموری که موضوع تعهدات بین‌المللی (عرفی - معاهده‌ای) قرار گرفته‌اند، دیگر داخل در حوزه صلاحیت داخلی دولت‌ها به شمار نرفته و بند هفت ماده ۲ منشور ملل متحد در مورد آن نقش بازدارندگی را ایفا نمی‌کند.^۴

همچنین حقوق بشردوستانه بین‌المللی، بخشی از موازین حقوقی ناظر بر مخاصمات مسلحانه است که نحوه انجام عملیات جنگی و رفتار متخاصمان را در راستای غایت «انسانی شدن» مخاصمات مسلحانه بین‌المللی و غیربین‌المللی تنظیم می‌کند. در این راستا، حقوق بشردوستانه بین‌المللی نیز در مورد تمامی طرف‌های هر مخاصمه مسلحانه، صرف‌نظر از طرف آغازگر آن مخاصمه اعمال می‌شود. این حقوق متضمن کلیه مقرراتی است که ناظر بر حمایت از نوع بشر در مخاصمات مسلحانه است؛ توسل به زور بر اساس ماده ۲(۴) منشور ملل متحد ممنوع است. دولت‌ها می‌توانند تنها در مقام اعمال حق دفاع مشروع ذاتی خود به صورت فردی یا جمعی (ماده ۵۱) یا در چهارچوب اقدامات نظامی شورای امنیت (مواد ۳۹-۴۳) به زور متوسل شوند.^۵

نیروهای امنیتی ترکیه در حملات نظامی علیه کردهای ساکن سوریه و حزب کارگران کردستان (پ.ک.ک) و گروه‌های نزدیک به آن در سوریه، دست به «تخریب گسترده، کشتار و دیگر موارد شدید نقض حقوق بشر» زده‌اند. بین ۳۳۵ تا ۵۰۰ هزار نفر که اکثرشان کُرد هستند، آواره شده‌اند که به گزارش دفتر هماهنگی امور بشردوستانه سازمان ملل حدود ۷۵ درصد آنها که اکثراً زنان و کودکان هستند، در کمپ «به رده ره‌ش» در ۱۴۰ کیلومتری مرز شرقی عراق ساکن هستند.^۶ به‌علاوه، در تصاویر ماهواره‌ای دیده می‌شود که خانه‌ها در حملات ویران شده‌اند، در این گزارش از سایر رویکردهای نیروهای امنیتی ترکیه نیز سخن به میان آمده است.^۷ طبق این گزارش، در اوایل سال ۲۰۱۶ در شهر «جزیره» حدود ۱۹۰ نفر بدون غذا و دارو در زیرزمین‌های خود محبوس شدند، قبل از آنکه در درگیری‌ها کشته شوند.^۸ هم‌زمان ارتش ترکیه در خبری اعلام کرد که ۷۱ شبه‌نظامی کُرد وابسته به گروه یگان‌های مدافع خلق را در عملیات «سپر فرات» در سوریه کشته است.^۹

در ۱۵ اکتبر ۲۰۱۹ سخنگوی کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل، رابرت کولویل، طی یک جلسه رسانه‌ای کشتن «هورین خلف» یک سیاستمدار مشهور زن کرد و رهبر حزب سوریه آینده به‌دست نیروهای تحت رهبری ترکیه را در تاریخ ۱۳ اکتبر تأیید کرد و ترکیه را مسؤول این جنایت دانست. همچنین اعلام کرد که این حادثه به معنای وقوع جنایات جنگی در سوریه است. همچنین سازمان عفو بین‌الملل در گزارشی در ۱۸ اکتبر ۲۰۱۹ کشته شدن هورین خلف را در تل ابیض با نهایت بی‌رحمی و درحالی‌که مورد ضرب و شتم شدید قرار گرفته، تأیید کرد و ترکیه را مسؤول این اقدام جنایت‌کارانه دانست. همچنین گروه شورشی احرار الشریقه که تحت حمایت دولت ترکیه است، سه نفر از نیروهای پزشکی و درمانی به نام‌های مدیا خلیل، محمد بوزان و هوی خلیل را در تل ابیض اعدام کرده است. بنابر اطلاعات و گزارش‌های جمع‌آوری شده در ۱۳ اکتبر ۲۰۱۹ اعضای احرار الشریقه مانع حرکت آمبولانس هلال احمر در نزدیکی شهر سولوک شدند و بلافاصله هر دو راننده آن، محمد بوزان و هوی خلیل را با ضرب گلوله به سرشان کشتند و سپس آمبولانس را به سمت بیمارستان الاهلی رانده و اجساد را در جلوی بیمارستان انداختند و پرستار مدیا خلیل عیسی را که در

۴. سیدقاسم زمانی، بیست و یک گفتار در حقوق بین‌الملل بشر (تهران: خرسندی، ۱۳۹۵)، ۷۱.

۵. دیتر فلک، حقوق بشردوستانه در مخاصمات مسلحانه، ترجمه سیدقاسم زمانی و دیگران، به اهتمام و ویرایش سیدقاسم زمانی و نادر ساعد، چاپ چهارم، (تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۵)، ۱۹.

6. UN News, <https://news.un.org/en/story/2019.10.22/1049761>

۷. برای مطالعه بیشتر نک: گزارش زید رعدالحسین

Darker and More Dangerous: High Commissioner Updates the Human Rights Council on Human Rights Issues in 40 Countries, "United Nations Human Rights," <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=22041> (September 11, 2017).

8. OHCHR Report, Monthly Human Rights Digest/ Syria/ Between a Rock and a Hard Place – Civilians in North-western Syria, p.1.2, June (2018), <https://www.humanitarianresponse.info/es/operations/whole-of-syria/document/monthly-human-rights-digest-syria-june-2018>.

9. 12 Bodies were Found outside the City of Adra," Syrian Observation for Human Rights, <https://www.Syriahr.Com/En/210113/17/12/1399> (Dec 14, 2013).

بیمارستان به عنوان پرستار کار می‌کرد، به قتل رساندند.^{۱۰}

به گزارش کمیساری عالی حقوق بشر،^{۱۱} همچنین در تاریخ ۱۳ اکتبر در بزرگراه تل تامور در رأس‌العین، دست‌کم چهار غیرنظامی از جمله دو روزنامه‌نگار کشته شده و ده‌ها نفر زخمی شده‌اند. همچنین در ۱۱ اکتبر چهار مرکز بهداشتی در اثر حمله هوایی و حملات زمینی توسط نیروهای ترکیه و گروه‌های مسلح وابسته در منطقه رأس‌العین آسیب دیدند و روز بعد یعنی در ۱۲ اکتبر یک مرکز پزشکی متعلق به صلیب سرخ گُرد به‌طور مستقیم با حمله هوایی مورد اصابت قرار گرفت که این امر موجب شد تا مقامات کردستانی ارسال تجهیزات و عملیات بیمارستانی را به دلیل ادامه بمباران شدید در استان‌های حسکه و رقه متوقف کنند.^{۱۲} در حملات نیروهای نظامی ترکیه علیه گُردهای سوریه نقض حقوق بشردوستانه کاملاً ملموس و محرز است؛ اصل تفکیک میان جمعیت نظامی و غیرنظامی و همچنین ضرورت و تناسب کاملاً نقض شده‌اند که در این مورد باید به وضعیت شمال سوریه از حیث افراد ساکن در این منطقه و تراکم جمعیت غیرنظامی اشاره نمود.

۲- انتساب نقض حقوق گُردها به دولت ترکیه بر اساس موازین حقوق بین‌الملل

پیش‌نویس طرح کمیسیون حقوق بین‌الملل در مسؤولیت بین‌المللی دولت‌ها برای اعمال غیرقانونی نیز معیارهایی برای انتساب عمل به دولت ارائه می‌دهند. یکی از معیارهای انتساب مواد ۴ و ۵ این طرح است.^{۱۳} مواد ۴ و ۵ طرح مسؤولیت بین‌المللی نیز رفتار ارگان‌های دولتی و اشخاص یا واحدهایی که عناصر اختیار دولتی را اعمال می‌کنند، به این صورت مقرر می‌دارد:

ماده ۴- (۱) رفتار هر ارگان کشوری، باید به موجب حقوق بین‌الملل، به عنوان عمل آن کشور دانسته شود؛ خواه آن ارگان، وظایف تقنینی، اجرایی، قضایی یا هر وظیفه دیگر را صرف‌نظر از موقعیتی که در سازمان کشور دارد و صرف‌نظر از ویژگی آن به عنوان ارگانی از دولت مرکزی یا واحد سرزمینی کشور اعمال کند؛ (۲) یک ارگان، متضمن هر فرد یا واحدی است که موقعیت مزبور را مطابق با حقوق داخلی کشور داراست.

ماده ۵- رفتار یک فرد یا واحدی که به موجب ماده ۴ ارگان دولت نیست، اما به موجب قانون آن کشور دارای اختیار می‌گردد تا عناصر اختیار دولتی را اعمال کند، به موجب حقوق بین‌الملل، به عنوان عمل کشور دانسته خواهد شد؛ مشروط بر آنکه شخص یا واحد، در موردی ویژه، در آن صلاحیت عمل کنند. چنانچه عمل مطابق ماده ۵ قابل انتساب به دولت باشد، دولت در قبال تمام اعمال واحد مدنظر حتی فعالیت‌های خارج از حوزه اختیاراتش مسؤول خواهد بود. در چنین مواردی مطابق ماده ۷ پیش‌نویس مواد، رفتار ارگان‌ها و نهادهایی که اختیار دارند قدرت دولتی را اعمال کنند به دولت منتسب می‌شود، حتی اگر این رفتار خارج از صلاحیت آن سازمان یا شخص مدنظر یا برخلاف فرمان‌های صادره، انجام شده باشد.^{۱۴} ترکیه در رابطه با آغاز حملات علیه گُردهای سوریه و اجرای عملیات «چشمه صلح» به تعهدات قانونی ملزم شده است. اگر ترکیه عدم تمایل به انجام چنین تعهداتی را نشان دهد و به مسؤولیت‌های بعدی عمل کند، کشورهای ثالث می‌توانند تمام اقدامات سیاسی و قانونی مناسب را برای حل و فصل این اوضاع اعمال کنند. شورای امنیت باید سریعاً مطابق با مأموریت خود برای حفظ و بازبایی صلح و امنیت بین‌المللی اقدام کند.

کمیسیون حقوق بین‌الملل در سال ۱۹۴۹ مطالعه خود را در مورد مسؤولیت دولت‌ها آغاز کرده و سرانجام پس از ۵۲ سال در نوامبر سال ۲۰۰۱ در پنجاه و سومین اجلاس کمیسیون، پیش‌نویس مواد راجع به مسؤولیت دولت‌ها به لحاظ اعمال متخلفانه بین‌المللی تصویب گردید.^{۱۴} مطابق ماده ۱ طرح مسؤولیت بین‌المللی دولت‌ها (۲۰۰۱): «هر عمل متخلفانه بین‌المللی دولت مستلزم مسؤولیت بین‌المللی آن دولت می‌باشد.» این قاعده با ماده ۲ تکمیل می‌شود که مقرر می‌دارد:

«هنگامی دولتی مرتکب عمل متخلفانه بین‌المللی قلمداد می‌شود که رفتاری اعم از فعل یا مرتکب فعل ذی‌ربط:

الف) طبق حقوق بین‌الملل به آن دولت منتسب شود؛ و ب) به منزله نقض تعهد بین‌المللی آن دولت است.»

10. New Evidence Pointing to Ahrar al-Sharqiya's Responsibility for Field Executions in Suluk during "Operation Peace Spring" - Syrians for Truth and Justice (stj-sy.org).

11. OHCHR. "Press Briefing Note on Syria." <https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25531&LangID=E> (February 7, 2020).

12. Roberto Ago, "Third Report on State Responsibility," *Yearbook of the International Law Commission*, Vol. II, Part I para 129.

۱۳. حسین شریفی طراز کوهی، «مسئولیت دولت‌ها در قبال اعمال ناقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه شرکت‌های نظامی و امنیتی خصوصی»، *فصلنامه آفاق / امنیت* ۴ (۱۲) (۱۳۹۰)، ۷۳.

14. *Yearbook of the International Law Commission*, Vol. II, Part Two, (2001). Report of the International Law Commission on the work of its fifty-third session (23 April-1 June and 2 July-10 August 2001). https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_2001_v2_p2

بند «الف» ماده ۲ طرح پیش‌نویس مسؤلیت بین‌المللی دولت‌ها (۲۰۰۱) اشاره به قابلیت انتساب دارد. قابلیت انتساب در چهارچوب مسؤلیت بین‌المللی دولت به معنای نسبت دادن است که در فصل دوم مواد پیش‌نویس مورد بحث قرار گرفته، جایی که ماده ۴ قاعده اساسی انتساب اعمال ارگان‌ها به دولت را بیان می‌دارد. ماده ۷ مشخص می‌سازد که رفتار ارگان‌ها و نهادهایی که اختیار دارند قدرت دولتی را اعمال کنند، به دولت منتسب می‌شود، حتی اگر رفتار مزبور خارج از صلاحیت آن سازمان یا شخص موردنظر، یا برخلاف فرمان‌های صادره، انجام شده باشد.

ماده ۸ به اجرای دستورالعمل‌های ارگان یک دولت یا تحت نظارت و کنترل آن اختصاص دارد. ماده ۹ درباره رفتاری خاص است که مستلزم عنصری از اقتدار دولتی محسوب می‌شود و در نبود اقتدارات رسمی اعمال می‌شود. ماده ۱۰ به مسؤلیت دولت در قبال رفتار شورشیان می‌پردازد و بالاخره ماده ۱۱ درباره رفتاری است که طبق یکی از مواد قبلی به دولت منتسب نمی‌شود؛ لیکن آن دولت آشکارا یا عملاً آن رفتار را به‌عنوان اقدام خویش قلمداد کرده است.^{۱۵} در موضوع قابلیت انتساب مسؤلیت دولت ترکیه در قبال گُردهای سوریه با اقدامات دو گروه مواجه هستیم؛ اول حملات نظامی دولت ترکیه (طبق ماده ۴)؛ دوم اقدامات گروه‌های جهادی تحت حمایت دولت ترکیه (طبق ماده ۸).

۱-۲ - حملات نظامی دولت ترکیه

در ۹ اکتبر ۲۰۱۹، ترکیه عملیات «چشمه صلح» را در قلمرو معروف به روژاوا، در شمال شرقی سوریه آغاز کرد. این عملیات با هدف بیرون راندن واحدهای حفاظت از مردم (YPG) و نیروهای دموکراتیک سوریه (SDF) به رهبری گُردها از شهرهای نزدیک به مرز ترکیه و ایجاد «منطقه امن» برای اسکان آوارگان سوری انجام شد. ترکیه در نامه خود به شورای امنیت سازمان ملل، حق دفاع مشروع را طبق ماده ۵۱ منشور سازمان ملل به‌عنوان توجیه قانونی برای استفاده از نیروهای مسلح در سوریه مطرح کرد. به‌صراحت در متن این ماده بیان شده است، هر کشوری که قربانی حمله مسلحانه شده باشد، هر گونه حقی برای دفاع از خود خواهند داشت ولی باید اقدامات خود را به شورای امنیت گزارش نمایند.^{۱۶} کشوری که بدون رعایت این شرایط و الزامات در دفاع از خود عمل می‌کند، منع استفاده از زور را طبق ماده ۲(۴) منشور سازمان ملل و قوانین عرفی بین‌المللی نقض می‌کند.

در بیشتر موارد، چنین استفاده‌ای از زور ممکن است به‌عنوان یک عمل تجاوزکارانه تلقی شود. چنین توصیفی جهت استفاده از نیروی دفاعی با معیار حق دفاع مشروع طبق ماده ۵۱ منشور سازمان ملل به‌عنوان توجیه قانونی مطابقت ندارد.^{۱۷} تصور اینکه عملیات «چشمه صلح» بر اساس قوانین بین‌المللی قابل توجیه است، غیرممکن است. ادعای «آتش آزاردهنده» توسط واحدهای گُردها، در نامه ترکیه به شکلی مبهم ذکر شده است که تأیید آن تقریباً غیرممکن است. صرف‌نظر از مشروعیت ترکیه در استفاده از زور بر اساس حقوق مخاصمات بین‌المللی عملیات «چشمه صلح» منجر به درگیری مسلحانه‌ای شد که باید قواعد حقوق بشردوستانه بین‌المللی در آن اعمال شود. در موارد مطروحه، می‌توان اظهار کرد که چندین درگیری مسلحانه به‌وجود آمده است. درگیری بین ترکیه و YPG/SDF با توجه به اینکه الف) یکی از طرفین درگیری یک گروه مسلح غیردولتی است؛ ب) چنین گروهی به اندازه کافی سازمان‌یافته است؛ و ج) درگیری‌ها به شدیدترین سطح خود رسیده‌اند، توصیف شده است. این امر باعث می‌شود که ماده ۳ مشترک کنوانسیون ژنو و هنجارهای مرسوم بین‌المللی مربوط به قواعد حقوق بشردوستانه بین‌المللی در مورد مخاصمات موردنظر قابل اعمال باشد.^{۱۸} طبق ماده ۷ طرح پیش‌نویس، اگر رفتار اعضای نیروهای مسلح در جایگاه و صلاحیت رسمی انجام یافته باشد (حتی اگر تجاوز از صلاحیت و دستورات صادر شده باشد)، قابل انتساب به دولت است. از سوی دیگر ماده ۳ کنوانسیون چهارم لاهه ۱۹۰۷ و ماده ۹۱ پروتکل الحاقی اول به کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو ۱۹۴۹، عنوان می‌دارند که طرف مخاصمه، مسؤول همه اقدامات صورت گرفته از سوی اعضای نیروهای مسلح است.

۲-۲ - اقدامات گروه‌های شورشی تحت حمایت دولت ترکیه

بر اساس آنچه در طرح پیش‌نویس و در تفاسیر مربوط به ماده ۸ کمیسیون حقوق بین‌الملل آمده است، کنترل به مواردی اشاره دارد

۱۵. ربکا والاس، حقوق بین‌الملل، ترجمه سیدقاسم زمانی و مهناز بهراملو، چاپ اول (تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، ۱۳۸۲)، ۲۱۷.

16. International Court of Justice, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf> (NICARAGUA v. UNITED STATES OF AMERICA) MERITS JUDGMENT OF 27 JUNE (1986).

15. AsserInstitute, <https://www.asser.nl/about-the-institute/asser-today/blog-post-on-the-illegality-of-the-turkish-offensive-in-syria/> (October 10, 2019).

18. <https://ihl.databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=BE2D518CF5DE54EAC1257F7D0036B518>, COMMENTARY OF 2016 ARTICLE 3: APPLICATION OF THE CONVENTION.

که یک دولت نسبت به انجام رفتار خلاف، تسلط و غلبه دارد و این غلبه ناشی از غفلت و بی‌توجهی نیست؛ بنابراین، باتوجه به اشراف و تسلطی که بر دولت دیگر و یا گروه یا اشخاص دارد و با علم به این غلبه، رفتاری را به خود مرتبط می‌کند.

شعبه تجدیدنظر دیوان کیفری یوگسلاوی سابق در رأی معروف تادیج اظهار نمود: «وضعیت حقوق بین‌الملل برای انتساب عمل به دولت که توسط افراد شکل گرفته، این است که دولت بر روی افراد کنترل داشته باشد. میزان کنترل، به‌هر حال مطابق شرایط واقعی در هر پرونده خواهد بود.»^{۱۹} شعبه تجدیدنظر معتقد بود آستانه‌ای که در حقوق بین‌الملل برای تلقی کردن یک مخاصمه به‌عنوان مخاصمات بین‌المللی لازم است، کنترل کلی است. کنترل واقعی همان تأمین مالی و تجهیز این نیروهاست و شامل شرکت و حمایت از عملیات نظامی نیز می‌شود.^{۱۹} کمیسیون حقوق بین‌المللی در ماده ۸ طرح مسؤولیت دولت‌ها بیان داشت: «رفتار یک فرد یا گروهی از افراد طبق حقوق بین‌المللی، عمل دولت محسوب می‌شود اگر این فرد یا گروه بر اساس دستور، هدایت یا کنترل دولت مزبور مرتکب رفتار متخلفانه شوند».

در ۲۰ اکتبر ۱۹۹۸ توافقی تحت عنوان، «آدانا» با نظارت جمهوری اسلامی ایران و مصر میان ترکیه و سوریه امضاء شد. دو کشور متعهد شدند که از ورود گروه‌های تروریستی به خاک یکدیگر جلوگیری کنند و ارتش ترکیه نیز اجازه یافت تا برای سرکوب گروه‌های تروریستی فقط تا عمق ۵ کیلومتری وارد خاک سوریه شود و هم‌زمان بتواند تدابیر امنیتی لازم را در صورت تهدید امنیت ملی خود اتخاذ کند. طبق توافق مذکور، همچنین دولت سوریه متعهد شده که هیچ حمایتی از گروه (پ.ک.ک) نکند و مانع نفوذ عناصر آن به خاک ترکیه شود و بالعکس عناصر این گروه را مورد تعقیب قرار داده و زندانی کند. با امضای این توافق، فصل طلایی روابط ترکیه و سوریه آغاز شد؛ فصلی که در تاریخ دو کشور بی‌سابقه است و حتی روابط به ارتباطات خانوادگی نیز رسید.^{۲۰} ده‌ها توافق و طیف وسیعی از همکاری‌های اقتصادی و امنیتی و سفرهای دوجانبه، شاهدی بر این ادعاست.

آغاز بحران سال ۲۰۱۱ سوریه و حمایت تمام‌کمال ترکیه از تروریست‌ها و اجازه ترکیه به انتقال افراد مسلح به خاک سوریه، روابط دو کشور را به منتهای تنش و خصومت کشاند. دولت ترکیه از زمان آغاز بحران سوریه در سال ۲۰۱۱ تمامی تعهداتش در توافق «آدانا» را زیر پای گذاشت؛ از جمله مهم‌ترین این تعهدات، عدم حمایت از تروریسم و لزوم جلوگیری و ممانعت از ورود آن به خاک سوریه بود؛ اقدامی که آنکارا هیچ‌گاه آن را انجام نداد. ارتش ترکیه دومین قدرت ناتو به همراه هزاران شبه‌نظامی اسلام‌گرای سوری از هوا و زمین به این منطقه حمله کردند.^{۲۱} حمله ترکیه ناقض اصول بنیادین حقوق بین‌الملل از جمله احترام به حاکمیت ملی و تمامیت ارضی کشورهاست. طبق مواد متعدد منشور ملل متحد، هیچ کشوری حق ندارد با داعیه حفظ امنیت، اختلاف‌های خود با سایر کشورها را از طریق توسل به زور و حمله نظامی حل کند. گروه‌های سوریه به‌عنوان بخش جدایی‌ناپذیر از جمعیت آن کشور، حق دارند با اعمال حق تعیین سرنوشت خود در تعامل با نظام سیاسی حاکم در سوریه، در صلح و ثبات زندگی کنند.^{۲۲} در سال‌هایی که گروه خودگردان شمال سوریه تشکیل شده است، حتی یک گلوله از شمال سوریه به سوی ترکیه شلیک نشده و در مقابل تهدیدات و حملات مکرر ترکیه خویشتن‌داری کرده‌اند. اصول منشور ملل متحد بر این امر تأکید دارد که نگرانی‌های امنیتی مشروع هر کشور فقط باید از طریق مذاکره و گفت‌وگوی مسالمت‌آمیز حل و فصل شود. اردوغان درصدد است با اشغال شمال سوریه و با تشکیل منطقه‌ای امن به عمق ۳۲ کیلومتر و به طول ۵۰۰ کیلومتر، گروه‌های سوریه را از این مناطق اخراج و بقایای ترکمن‌های مقیم سوریه و آوارگان عرب سوری در ترکیه را در محل سکونت گروه‌ها اسکان دهد. این اقدام، مصداق بارز «پاک‌سازی قومی» است که مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۲ به شدت آن را محکوم و جرم‌انگاری کرده است.

۲-۳- احراز مسؤولیت دولت ترکیه در خصوص نقض حقوق کردها

اجرای فراسرزمینی میثاق حقوق مدنی و سیاسی و میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و تعهدات متأثر از آن، به‌منزله بحث درباره تعهداتی است که هر دولت عضو میثاق نسبت به افراد و گروه‌های خارج از قلمرو سرزمینی خود برعهده دارد؛ چنین تعهداتی را تعهدات فراسرزمینی می‌نامند. در ماده ۲۹ کنوانسیون حقوق معاهدات وین ۱۹۶۹ در رابطه با قلمرو مکانی تعهدات ناشی از معاهدات بین‌المللی آمده که «به استثنای مواردی که از معاهده یا از طرق دیگر، قصد دیگری استنباط شود، یک معاهده برای هر دولت عضو

۱۹. مسعود راعی، «کنترل کلی یا کنترل مؤثر عاملی برای تحقق مسؤولیت بین‌المللی دولت‌ها؟»، فصلنامه حقوق مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی ۳۹(۳) (۱۳۸۸)، ۱۵۶.

۲۰. «توافق آدانا و لزوم مقابله با تروریسم؛ تحریف تعهدات به سبک اردوغان»، خبرگزاری مهر، ۲۴ مهر ۱۳۹۸.

<https://www.mehrnews.com/news/4748625/1399/12/28>

21. http://syriatrueth.info/Portals/0/adana_syrian_turkish_agreement_full_english_version_1.pdf

۲۲. صالح نیکبخت، «تجاوز به سوریه برای پاک‌سازی قومی»، روزنامه شرق، چهارشنبه ۲۴ مهر ۱۳۹۸، شماره ۳۵۵۱.

در تمامی قلمرو آن الزامی است.^{۲۳} لذا قواعد بین‌المللی حقوق بشر نمی‌توانند به صرف وجود وضعیت فوق‌العاده عمومی به حالت تعلیق دربیایند. دولت ترکیه اعلام کرده است که تهدیدهای تروریستی امنیت این دولت را تهدید می‌کند. این قواعد در صورت اضطرار عمومی از حرکت متوقف می‌شوند. ماده ۴ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی^{۲۴}، سیاسی و ماده ۱۵ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر^{۲۵} این مسئله را مشروط می‌داند. این اقدامات نمی‌تواند دفاع ترکیه را طبق قوانین مشروع قلمداد کند. حیات انسان‌ها مهم‌تر است و سلب حیات مورد قبول نیست.

در ادامه عملیات چشمه صلح در ۱۳ اکتبر ۲۰۱۹ تصاویر جسد دو زن در سوریه پیدا شده که باتوجه به تحقیقات محققان و گزارش کارشناس پزشکی قانونی دیجیتالی که شواهد موجود را تحلیل کرده و نیز افسر صلیب‌سرخ کردهای سوریه مشخص شد که این دو جسد متعلق به دو زن کرد عضو SDF بوده که در روستای فولان که به منطقه سولوک در استان رقه نزدیک جاده ۷۱۲ در مجاورت استان حسکه بوده، توسط نیروهای یک گروه مسلح وابسته به ارتش ملی که تحت حمایت ترکیه بوده کشته شده‌اند؛ اسامی رمزی آنها «حسرت» و «بریتان» بود. صهیب جابر، سخنگوی لشکر ۲۰، به خبرنگار STJ گفت که او شاهد حمله ستاد مشترک بوده که در آن این دو مبارز کُرد کشته شده‌اند.^{۲۶}

دولت ترکیه مدعی شده بود: ما در وضعیت دفاع مشروع هستیم. هیچ‌کس نمی‌تواند حق دفاع قانونی ترکیه را در برابر حملات تروریستی محدود کند یا مانع آن بشود. این ادعا درحالی مطرح می‌شود که برای مشروعیت یافتن حمله ترکیه به کردهای سوریه نمی‌توان به اصل «دفاع مشروع» استناد کرد؛ زیرا دفاع مشروع در عرف و اصول حقوق بین‌الملل باید از شروط «ضرورت» و «تناسب» برخوردار باشد که در ماده ۵۱ منشور سازمان ملل به آن اشاره شده است. بر اساس شرط «ضرورت» اقدام به دفاع و استفاده از نیروی نظامی به منظور مقابله با تجاوز فوریت می‌یابد. تجاوز هم باید شدید و خردکننده باشد و توسل به راه دیگری میسر نباشد و مجالی برای تأمل وجود نداشته باشد؛ به عبارت دیگر دفاع مشروع زمانی می‌تواند مشروعیت داشته باشد که راه‌های دیپلماتیک و غیرنظامی جهت رفع تجاوز وجود نداشته باشد. بر این اساس حمله به کردهای سوریه از هیچ ضرورتی برخوردار نبوده است، زیرا حتی اگر انفجار در آنکارا منتسب به کردها باشد، آنکارا تا زمانی که راه‌های دیگر برای مقابله با این اقدام وجود داشته است، نمی‌تواند اقدام به حمله نظامی نماید. شرط دیگر مشروعیت «دفاع مشروع»، حفظ تعادل و تناسب است؛ یعنی اقداماتی که در جهت دفاع صورت می‌گیرد، باید معقول و متناسب با عملیات تهاجمی باشد. اگر تجاوز فقط در حد یک درگیری کوچک مرزی باشد، نباید دفاع در برابر آن به گونه‌ای باشد که به تخریب عمده در کشور متجاوز منتهی گردد. بر این اساس حملات ارتش ترکیه به کردهای سوریه از شرط تناسب نیز برخوردار نیست، چون که پاسخ انفجار بمب نمی‌تواند حمله نظامی باشد. ضمن اینکه تعیین این موضوع که تجاوزی صورت گرفته یا خیر، در اختیار شورای امنیت سازمان ملل است؛ بنابراین می‌توان گفت حمله ترکیه به کردهای سوریه چون از شرایط «ضرورت» و «تناسب» برخوردار نیست، نمی‌تواند بر اساس اصل دفاع مشروع توجیه شود.

حتی با فرض اینکه در گذشته یا در بعضی از نقاط «آتش آزار و اذیت» مرزی کردها وجود داشته باشد، مشخص نیست که چگونه این حمله برای حمله مسلحانه غیردولتی می‌تواند به آستانه شدت خود برسد. حتی مشخص نشده است که چگونه استفاده گسترده ترکیه از زور^{۲۷} برای مقابله با چنین «آتش آزار و اذیتی» ضروری است. این موضوع بدین معناست که اگر ترکیه نتواند نشان دهد که قربانی حمله مسلحانه شده است، عملیات «چشمه صلح» موجب نقض منع استفاده از زور می‌شود. از طرف دیگر شورای امنیت خواستار توقف حملات ترکیه به مواضع کردهای سوریه شده است.^{۲۸}

با این حال دولت ترکیه مجدد مدعی شده برای مبارزه با تهدیدهایی که با آنها روبه‌روست، در سوریه و هر جای دیگر که سازمان‌های تروریستی در آنجا هستند، حق هرگونه عملیات را برای خود محفوظ می‌داند.

23. United Nations Convention on the Law of Treaties, Signed at Vienna 23 May 1969, Entry into Force: 27 January 1980 United Nations (UN) : (Article 29 - Territorial scope of treaties: Unless a different intention appears from the treaty or is otherwise established, a treaty is binding upon each party in respect of its entire territory). <https://www.jus.uio.no/lm/un.law.of.treaties.convention.1969/portrait.pdf>.

24. International Covenant on Civil and Political Rights OHCHR, www.ohchr.org/professional/interest/pages/ccpr.

25. Article 15 - European Court of Human Rights, www.echr.coe.int/documents/Guide_Art_15_ENG.

26. "Fighters or Kurdish Red Crescent Volunteers?" Syrians for Truth and Justice, <https://stj-sy.org/en/fighters-or-kurdish-red-crescent-volunteers/> (February 18, 2020).

27. Force

28. <https://www.un.org/press/en/security-council>, Turkey's Military Operation Has Displaced Thousands of Civilians, Worsened Syria's Dire Humanitarian Crisis, Top Official Warns Security Council, SC/13994 24 OCTOBER 2019.

پیش‌شرط اصلی استفاده از حق دفاع مشروع مواجهه با حمله مسلحانه است. با وجود این، نه منشور ملل متحد و نه هیچ سند بین‌المللی معنای حمله مسلحانه را مشخص ننموده است. با این حال منشور سازمان ملل متحد، حق دولت‌ها در استفاده از زور در دفاع مشروع را به‌عنوان یک استثناء در مواد قبلی به رسمیت می‌شناسد. همچنین محدودیت‌ها و شرایط دیگری نیز توسط دیوان در قضیه نیکاراگوئه مقرر شده که امروزه به صورت قاعده عرفی پذیرفته شده است. این محدودیت‌ها عبارتند از:

اول) استفاده از زور باید در پاسخ به حمله مسلحانه باشد؛^{۲۹}

دوم) دولت باید ضرورت، تناسب و فوریت را اثبات کند؛^{۳۰}

سوم) استفاده از زور باید توسط دولت‌ها به شورای امنیت گزارش شود و تا زمانی که شورای امنیت اقدام مؤثری انجام ندهد، حق دفاع مشروع زایل نخواهد شد.^{۳۱} چنانچه شورای امنیت اقدام مؤثری انجام دهد، دیگر استفاده از زور توسط دولت مزبور غیرقانونی خواهد بود.

ضرورت به این معناست که دولت جز توسل به استفاده از زور هیچ پاسخ مؤثر دیگری در دسترس ندارد. تناسب به این معناست که زور نباید از میزان حمله بیشتر باشد و محدود به رفع تهدید باشد. فوری بودن به این معناست که هرگونه پاسخ به حمله باید فوری باشد. با این حال، این شرایط زیاد محکم و جدی نیستند زیرا در صورت نیاز به جمع‌آوری مستندات یا هرگونه اطلاعات یا هر دلیل منطقی دیگری، پاسخ به حمله مسلحانه به تأخیر می‌افتد.^{۳۲}

دولت ترکیه در بخش دیگری از بیانات خود، ادعا می‌کند که اقدامش برای نجات مردم سوریه از ستم گروه «پ.ک.ک» و شاخه سوری آن «پ.ی.د» و در واقع «YPG» و همچنین داعش است و ادعا می‌کند گروه‌های کُردی که در حال حاضر در شرق فرات جایگاه وسیعی پیدا کرده‌اند، برنامه دارند سوریه را در آینده تجزیه کنند و اقدام ترکیه در حقیقت برای جلوگیری از تجزیه سوریه در آینده و دفاع مشروع از خاک ترکیه است. در حالی که باتوجه به حقوق بین‌الملل، حق دفاع مشروع به مفهوم استفاده دفاعی از زور اشاره دارد که از حقوق ملت‌ها **نشأت** گرفته است. استفاده دفاعی از زور یک حق حاکمیتی برای یک دولت است و بنابراین منشأ دفاع مشروع حاکمیت دولت می‌باشد.^{۳۳}

در حالی که ماده ۵۱ حق دولت‌ها برای دفاع مشروع را به رسمیت می‌شناسد و دو شرط را به دولت‌هایی که از این حق استفاده می‌کنند، تحمیل می‌نماید. اولین شرط این است که «اقدامات انجام‌شده توسط اعضاء در اعمال این حق دفاع مشروع باید بلافاصله به شورای امنیت گزارش شود و این به‌هیچ‌وجه بر قدرت و مسؤولیت شورای امنیت مطابق منشور حاضر برای اینکه در هر زمانی که ضروری بداند به‌منظور حفظ یا برگرداندن صلح و امنیت بین‌المللی اقدام نماید، تأثیر نمی‌گذارد.» تحقق نیافتن این الزام توسط دولت‌ها، ادعای دفاع مشروع را قابل قبول نمی‌داند و نقض منشور سازمان ملل متحد در نظر گرفته می‌شود. با این حال استفاده از زور را غیرقانونی نمی‌داند. شرط دوم این است که دولت‌ها «تا زمانی که شورای امنیت اقدامات لازم برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی را انجام ندهد»، می‌توانند اعمالی را انجام دهند. این الزام در اعمال حق دفاع مشروع محدودیت زمانی تلقی می‌شود. لازم است توجه داشته باشیم که اقدامات انجام‌شده توسط شورای امنیت نه به‌منظور محدود نمودن حق دفاع مشروع و نه جنگ به نمایندگی از دولت‌هایی است که تحت دفاع مشروع عمل می‌کنند. این اهداف صرفاً به‌منظور برقراری آتش‌بس در میان طرف‌های درگیری با اتخاذ تصمیمی لازم‌الاجرا بر اساس فصل هفتم منشور ملل متحد و حل و فصل اختلافات از طریق مسالمت‌آمیز است.^{۳۴} باتوجه به گزارش‌ها و اسناد بین‌المللی، اقدامات دولت ترکیه و استمرار حملات نظامی برخلاف اصول قواعد بین‌المللی و در راستای نقض صلح و امنیت بوده و در چهارچوب ماده ۵۱ منشور سازمان ملل متحد نمی‌گنجد.

29. Christopher Greenwood, *Self-Defence*, Max Planck Encyclopedia of Public International Law (2011) (May 3, 2016),

<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e401?Prd=EPIL>

30. Angus Martyn, "The Right of Self-Defence under International Law: The Response to the Terrorist Attacks of 11 September, Parliament of Australia (2002) (May 3, 2016),

http://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/Publications_Archive/CIB/cib0102/02CIB08.

31. Greenwood, op.cit. 18.

32. Martyn, op.cit. 19.

33. Murray Colin Alder, "The Origin in International Law of the Inherent Right of Self-Defence and Anticipatory Self-Defence," 2 *the Western Australian Jurist* 115 (2011): 115.

34. Greenwood, op.cit. 18.

۳- اجرای مسؤولیت بین‌المللی دولت ترکیه به‌واسطه نقض حقوق کردها در سوریه

مسؤولیت دولت در حوزه حقوق بشر، همچون سایر مواردی که یک رفتار خلاف صورت می‌گیرد، بر سه تعهد مبتنی است؛ اول) جلوگیری از نقض حقوق بشر به‌ویژه در بخش‌های غیردولتی؛

دوم) نظارت و کنترل داشتن بر بازیگران غیردولتی؛

سوم) بازرسی کردن نسبت به نقض‌های حقوق بشر، مجازات مرتکبین و فراهم کردن یک جبران خسارت برای قربانیان، وظیفه حمایت از حقوق بشر هم می‌تواند برعهده دولتی قرار گیرد که بازیگر غیردولتی به آن مربوط است و هم دولتی که بازیگر غیردولتی در خاک آن مرتکب نقض تعهد می‌گردد.^{۳۵}

در راستای بررسی مسؤولیت بین‌المللی دولت ترکیه، لازم به توضیح است که یکی از اساسی‌ترین نهادهای حقوق بین‌الملل که ارتباط تنگاتنگی با همه شاخه‌های حقوق بین‌الملل داشته و قواعد آن معمولاً جنبه عرفی دارد، نهاد مسؤولیت بین‌المللی است. مسؤولیت بین‌المللی دارای دو جنبه است، یکی مسؤولیت حقوقی و دیگری مسؤولیت کیفری. «مسؤولیت بین‌المللی در وجه حقوقی یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین نهادهای حقوق بین‌الملل است که به‌عنوان سازکاری قانون‌مند اساسی و ضروری در روابط متقابل تابعان حقوق بین‌الملل شناخته شده است.»^{۳۶} در این راستا توجه به پیش‌نویس طرح مواد مسؤولیت بین‌المللی دولت‌ها به‌عنوان مبنای اصلی این شکل از مسؤولیت‌ها ضروری است.

۳-۱- جبران خسارت

کمیته حقوق بشر به صورت مبنایی و هم‌مصادقی تلاش‌های زیادی را صورت داده و این مسئله مهم را دنبال می‌کند که برخی از قواعد حقوق بشری از ویژگی آمره بودن در ماده ۵۳ کنوانسیون وین^{۳۷} برخوردار هستند:

مثل، حق مطالبه غرامت موثر برای هر نوع نقض جدی حقوق بشر و حق جبران خسارت، در ماده ۲، ۹، ۱۴، میثاق حقوق مدنی و سیاسی^{۳۸} و ماده ۷ منشور آفریقایی^{۳۹} و سایر اسناد حقوق بشری مطرح شده است. کمیته حقوق بشر در تفسیر کلی و عمومی خود در مورد این حقوق بر این نظر معتقد است، که این حقوق دارای ویژگی ذاتی و جمعی بودن را داشت. این حقوق با ماهیت تعریف‌شده در ماده ۵۳ همخوانی دارد، در نتیجه قابل تعلیق در شرایط اضطراری نیست.^{۴۰}

در نظام حقوق بین‌الملل سنتی، اصل مسؤولیت دولت فقط در سطح بین‌الدولی مطرح بود. زیان وارده به اشخاص به‌عنوان زیان وارده به دولت متبوعشان تلقی می‌شد. این برداشت نتیجه مفهوم حقوق بین‌الملل به‌عنوان نظام حقوقی تنظیم‌کننده روابط دولت‌ها بود؛ لذا افراد متأثر از دولت متبوعشان بودند و درباره جبران زیان وارده تابع صلاحیت این دولت بودند.^{۴۱} قواعدی در زمینه حقوق بشر و حقوق بشردوستانه وجود دارند که حق جبران خسارت فرد در صورت نقض یک تعهد بین‌المللی را مقرر می‌کنند. این قواعد نشان می‌دهند تعهد به جبران خسارت بر اساس اصول مسؤولیت دولت می‌تواند در برابر افراد نیز وجود داشته باشد.^{۴۲} در زمینه حقوق بشر مشهورترین نمونه ماده ۴۱ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر است که مقرر می‌دارد: دولت مسؤول نقض کنوانسیون، جلب رضایت کامل به نفع شخص زیان‌دیده را تحصیل می‌کند. حکم به جبران خسارت نیز به‌طور مستقیم، توسط قاضی دیوان اروپایی حقوق بشر، صادر می‌شود. اگرچه ماده ۴۱ مانند قواعد معاهده‌ای دیگر میان دولت‌های طرف معاهده اجرا شدنی است، بی‌تردید تعهد به جبران خسارت به نفع فرد زیان‌دیده در نظر گرفته شده است، نه دولت‌های دیگر طرف کنوانسیون.^{۴۳} درباره حقوق بشر، معاهدات حقوق بشری جهانی وجود دارند که دولت‌های طرف معاهده را به جبران خسارت افرادی که قربانی هرگونه نقض یا گاهی اوقات قربانی نقض‌های

35. Danwood Mzikenge Chirwa, "The Doctrine of State Responsibility as a Potential Means of Holding Private Actions Accountable for Human Rights," *Melbourne Journal of International Law* 5 (2004): 3; 23.

36. Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts Adopted at 2001.

37. United Nations Convention on the Law of Treaties, Signed at Vienna 23 May 1969, Entry into Force: 27 January 1980, <https://www.jus.uio.no/lm/un.law.of.treaties.convention.1969/portrait.pdf>.

38. International Covenant on Civil and Political Rights, Entry into force: 23 March 1976, in accordance with Article 49. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>.

39. AFRICAN (BANJUL) CHARTER ON HUMAN AND PEOPLES' RIGHTS (Adopted 27 June 1981, OAU Doc. CAB/LEG/67/3 rev. 5, 21 I.L.M. 58 (1982), entered into force 21 October 1986), <https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=4>

40. CCPR/C/21/PER, 1/Add.3, para 14.15.16.

41. Elke Schwager, "The Right to Compensation for Victims of an Armed Conflict," *Chinese Journal of International Law* 4(2) (2005): 418.

42. Marco Sassoli, "State Responsibility for Violations of International Humanitarian Law," *RICR JURN IRRC JUNE* 84(846) (2002): 418.

۴۳. مهدی حدادی، «تعهد به جبران خسارت دولت در برابر فرد در حقوق مسؤولیت بین‌المللی دولت»، *مجله حقوق خصوصی* ۱۱(۲) (۱۳۹۳)، ۳۶۵.

مشخصی از معاهدات هستند، در چهارچوب نظام‌های حقوق داخلی‌شان ملزم می‌کند.^{۴۴} برای مثال ماده ۶ کنوانسیون حذف تمام اشکال تبعیض نژادی، حق جبران خسارت برای افرادی را که در نتیجه چنین تبعیض نژادی متحمل زیان شده‌اند، مقرر می‌کند: «دولت‌های عضو متعهدند از افرادی که در اثر اعمال تبعیض نژادی حقوقشان نقض می‌شود، از طریق دادگاه صلاحیت‌دار حمایت کنند.» همچنین، ماده ۱۴ کنوانسیون منع شکنجه^{۴۵} تصریح می‌کند: «هر دولت عضو باید از طریق سیستم حقوقی خود ترتیب اطمینان‌بخشی بدهد که قربانی شکنجه حق گرفتن خسارت عادلانه و کافی را داشته باشد و از جمله بتواند تا حد امکان وضع اولیه را اعاده کند و در صورت مرگ، بستگان او بتوانند غرامت دریافت کنند. همچنین این ماده هیچ گونه حقی را برای غرامتی که قربانی یا هر شخص دیگری بر اساس قوانین ملی خواهد داشت، استثنا نمی‌کند».

اصل کلی که ناقض را ملزم به جبران زیان ناشی از نقض می‌کند، در حقوق بشردوستانه بین‌المللی نیز کاربرد دارد. در زمینه حقوق بشردوستانه نیز قواعدی وجود دارد که تعهد به جبران خسارت یا دره‌حال، مسؤولیت دولت‌ها را مقرر می‌کند. ماده ۳ کنوانسیون شماره ۴ لاهه ۱۹۰۷ مقرر می‌کند دولت‌های متخاصمی که مرتکب نقض مقررات آیین‌نامه‌های ضمیمه کنوانسیون می‌شوند باید برای این نقض‌ها جبران خسارت نمایند و نیز دولت‌ها مسؤول همه اعمال نیروهای نظامی‌شان هستند. این قاعده در ماده ۹۱ پروتکل الحاقی شماره ۱ سال ۱۹۷۷، ماده ۵۱ کنوانسیون شماره ۱، ماده ۵۲ کنوانسیون شماره ۲، ماده ۱۳۱ کنوانسیون شماره ۳، ماده ۱۴۸ کنوانسیون شماره ۴، ماده ۲۸ کنوانسیون اسرای جنگی ۱۹۲۹، ماده ۵۷ کنوانسیون ژنو شماره ۳ و ماده ۲۹ کنوانسیون ژنو شماره ۴ نیز بیان شده است.^{۴۶} باید توجه داشت که غرامت نمی‌تواند جایگزین اعاده به وضع سابق باشد ولی چنانچه امکان اعاده به وضع سابق وجود نداشته باشد، زیان دیده می‌تواند درخواست غرامت کند. غرامت شامل کلیه خسارات وارده به اضافه منافع و اجرت‌المثل اموال است و حتی در ماده ۳۶ طرح مسؤولیت دولت‌ها به عدم‌النفع نیز اشاره نموده است.^{۴۷}

بند ۲ ماده ۳۶ می‌پذیرد که در برخی موارد پرداخت غرامت بابت عدم‌النفع مناسب است. دیوان‌های بین‌المللی در ارزیابی خویش از غرامت به عدم‌النفع هم رأی داده‌اند که به‌عنوان مثال می‌توان به تصمیمات مربوط به قضایای Cape Horn Pigeon و سافیر اشاره کرد. در قضیه کارخانه کورزوف، عدم‌النفع در تصمیم‌گیری دیوان راجع به اینکه طرف متضرر باید ارزش مال در زمان پرداخت غرامت را بابت خسارت همچنین راجع به عدم‌النفع قراردادی در قضیه وارده دریافت کند نقش داشت. لذا در مواردی عدم‌النفع احتمالی آینده پذیرفته شده است که یک جریان درآمد قابل‌پیش‌بینی دارای ویژگی‌ها و خصایصی باشد که بتوان آن را یک منفعت مورد حمایت قانونی دارای قطعیت کافی دانست که در ازای آن بتوان غرامت دریافت کرد. قراردادی یا در مواردی از طریق سوابق و تاریخچه معاملات و دادوستدهای فی‌مابین محقق می‌شود.^{۴۸}

در موارد بعدی نیز خسارات تأخیر تأدیه به اصل مبالغ قابل‌پرداخت و روش محاسبه آن نیز بیان شده و دولت مسؤول باید از عهده آن برآید. به‌منظور تحقق مسؤولیت بین‌المللی دولت، عمل متخلفانه و نقض تعهد باید منجر به نقض الزامات حقوق بین‌الملل گردد. عمل متخلفانه باید قابلیت انتساب به دولت را به‌موجب حقوق بین‌الملل، داشته باشد و نقض تعهد بین‌المللی محسوب شود.^{۴۹} برای دولتی که به مسؤولیت دولت دیگر استناد می‌کند، نشان دادن وقوع عمل متخلفانه کفایت می‌کند، منتهی اگر استنادکننده مطالبه خسارت نیز نماید، باید رابطه علیت بین عمل متخلفانه و وقوع خسارت را اثبات کند. در شرح ماده ۴۲ سند طرح مسؤولیت دولت‌ها گفته شده که استناد اقدامی با خصیصه نسبتاً رسمی است و برای مثال، شامل طرح دعوی علیه دولت یا شروع به رسیدگی به اقدامات دولت در داوری یا دادگاه بین‌المللی می‌شود. با این حال می‌تواند از طریق دیپلماتیک نیز حاصل شود و لزوم توسل به دادگاه خاص وجود ندارد. طرح مسؤولیت دولت‌ها دو گروه را دارای سمت برای استناد شناخته است: نخست، دولت زیان‌دیده؛ و دوم، دولت‌های غیر از دولت

44. R. P. Mazzeschi, "Reparation Claims by Individuals for State Breaches of Humanitarian Law and Human Rights: An Overview," *Journal of International Criminal Justice* 1 (2003): 340.

45. Convention contre la torture et autres peines ou traitements cruels, inhumains ou dégradants, Entrée en vigueur: le 26 juin 1987, conformément aux dispositions de l'article 27 (1), Article 14, <https://www.ohchr.org/fr/instruments-mechanismes/instruments/convention-against-torture-and-other-cruel-inhuman-or-degrading>

۴۶. حدادی، پیشین، ۳۶۶.

۴۷. سیدسلیمان تقوی‌نژاد، «آثار تحقق مسؤولیت بین‌المللی دولت و موانع آن» (ارائه‌شده در کنفرانس ملی دستاوردهای نوین جهان در تعلیم و تربیت، روان‌شناسی، حقوق و مطالعات فرهنگی - اجتماعی، خوی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد زرقان، مؤسسه آموزش عالی علامه خویی، ۳۱ خرداد ۱۳۹۷).

۴۸. علیرضا ابراهیم گل، مسؤولیت بین‌المللی دولت: متن و شرح مواد کمیسیون حقوق بین‌الملل، چاپ هشتم (تهران: موسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۵)، ۲۱۷ و ۲۱۸.

۴۹. تقوی‌نژاد، پیشین.

زیان دیده که دارای نفع حقوقی هستند.^{۵۰}

کمیته حقوق بشر در تفسیر کلی شماره ۳۱ خود از میثاق بین‌المللی حقوق سیاسی و مدنی تصریح نموده است که تعهد به جبران خسارت نسبت به افرادی که حقوق میثاقی آنها نقض شده است، تعهدی عام است؛ چه درباره با حقوق نقض شده و چه درباره با اشکال جبران خسارت. کمیته که با موضوع تعیین محتوا و معنای ماده ۲(۳) میثاق (حق دادخواهی مؤثر) مواجه بود، معتقد بود علاوه بر غرامت تصریح شده در مواد ۹(۵) و ۱۴(۶)، میثاق عموماً مستلزم غرامت مناسب است. همچنین، جایی که مقتضی باشد. جبران خسارت می‌تواند شامل غرامت، اعاده به وضع سابق، جلب رضایت، مانند عذرخواهی یا تضمین عدم تکرار و تغییر در مقررات و رویه مربوطه و نیز تعقیب قضایی مرتکبان نقض حقوق بشر باشد.^{۵۱} از میان روش‌های جبران خسارت، پرداخت غرامت، معمول‌ترین روش جبران خسارت است. دیوان دائمی دادگستری بین‌المللی در مورد پرداخت غرامت جنگی از سوی ترکیه به روسیه در ۱۱ نوامبر ۱۹۱۲ همین نظر را داده است، مسؤولیت‌های گوناگون کشورها، اختلاف اساسی با یکدیگر ندارند و معمولاً با پرداخت مبلغی پول رفع شده یا ممکن است رفع شوند؛ بنابراین، زیان دیده نمی‌تواند علاوه بر غرامت، سایر اشکال جبران خسارت را نیز مطالبه کند.

۳-۲- حمایت دیپلماتیک دولت سوریه از کردها

حمایت دیپلماتیک در آموزه‌های سنتی حقوق بین‌الملل به‌عنوان نهادی مطرح است که در چهارچوب آن، اگر به اتباع یک کشور در محدوده سرزمینی دولت دیگر خسارتی وارد شود که جبران نشود، دولت متبوع حق حمایت حقوقی از اتباع خویش را دارد.^{۵۲} هرگونه اعتراض و شکایت به سوءرفتار یک دولت نسبت به اتباع و اموال دولت دیگر، نشانه توسل به حمایت سیاسی است که به تدریج در حقوق و روابط بین‌الملل توسعه یافته است. در هر تعریفی از حمایت سیاسی، اقدام یک دولت برای جبران زیان وارده به یک تبعه حقیقی یا حقوقی آن در اثر عمل خلاف حقوق بین‌الملل دولت دیگر، وجود دارد.^{۵۳}

نکته جالب توجه در بحث حمایت دیپلماتیک این است که حمایت دیپلماتیک حق تبعه نیست و دولت حق بر اعمال حمایت دیپلماتیک نسبت به تبعه خود دارد. این اصل برای نخستین بار حدود ۱۰۰ سال پیش از سوی دیوان دائمی بین‌المللی دادگستری در قضیه «ماوروماتیس» تصریح شد.^{۵۴} دیوان بین‌المللی دادگستری در قضایای بارسلونا تراکشن^{۵۵}، برادران لاگرانژ^{۵۶}، اونا و سایر اتباع مکزیکی^{۵۷}، این اصل را توسعه داده است. در سال ۲۰۰۶ با تصویب طرح حمایت دیپلماتیک، نگاه سنتی به این اصل متحول شد و بیشتر جنبه حقوق بشری به خود گرفت تا از انحصار دولت‌ها خارج شود؛

یکی از شرایط اساسی اقدام به حمایت، وجود رابطه تابعیت میان زیان دیده و دولت حمایت‌کننده است. هنگامی که دولت متبوع شخص متضرر از مجاری حمایت دیپلماتیک، اجرای عدالت را درخصوص تبعه متضرر خویش در مقابل تابع مختلف رسماً به عهده می‌گیرد، دعوی از سطح داخلی به سطح بین‌المللی منتقل شده و ادعای شخص به ادعای کشور متبوع و اختلاف، جنبه بین‌المللی پیدا می‌نماید. در واقع اختلاف بین‌المللی هنگامی بروز پیدا می‌کند که شخص متضرر به حمایت دیپلماتیک کشور متبوع خویش متوسل و دولت متبوع شخص متضرر نیز به اعمال حمایت دیپلماتیک خود بپردازد.

باتوجه به نقض حقوق کردها در سوریه توسط دولت ترکیه که اقدامات نظامی صورت گرفته در درجه اول، صلح و امنیت داخلی کشور سوریه را از بین می‌برد و در درجه دوم حمله نظامی علیه کردها از مصادیق بارز نقض حقوق بشر و بشردوستانه محسوب می‌گردد که در ۱۸ سپتامبر ۲۰۲۰ میشل باچلت، کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل^{۵۸}، هشدار داد که وضعیت حقوق بشر در مناطقی از

۵۰. سبحان طیبی، بهار زمانپور و سجاد طیبی، «ویکرد طرح مسؤولیت بین‌المللی دولت‌ها نسبت به نقض هنجارهای حقوقی و عدم پیروی معاهداتی»، فصلنامه علمی تخصصی پژوهش‌نامه حقوق فارس ۲(۵) (۱۳۹۸)، ۹.

51. General Comment No.31 (80), Nature of the General Legal Obligation Imposed on State Parties to the Covenant, CCPR/C/21/Rev.1/add.13, (26 May 2004), 16.

۵۲. صابر نیاورانی و سیده‌ساناز ذبیحی شهری، «حمایت دیپلماتیک در قامت یک حق بشری: مطالعه رویه قضایی بین‌المللی و نقد طرح کمیسیون حقوق بین‌الملل»، فصلنامه علمی ترویجی مطالعات بین‌المللی پلیس ۶(۲۲) (۱۳۹۴)، ۲۰.

۵۳. سیدمصطفی میرمحمدی، «حمایت دیپلماتیک: قرائتی حقوق بشری و اسلامی»، دوفصلنامه بین‌المللی حقوق بشر ۹(۱۷) (۱۳۹۳)، ۹۳-۹۱.

۵۴. وحید بذار، «حمایت دیپلماتیک از تبعه در مقابل دیگر دولت متبوع او در حقوق بین‌الملل در پرتو اعلام حمایت دیپلماتیک بریتانیا از خانم نازنین زاغری»، فصلنامه مطالعات حقوق تطبیقی ۱۱(۲) (۱۳۹۹)، ۴۳۳.

55. AFFAIRE DE LA BARCELONA TRACTION, (BELGIQUE c. ESPAGNE), (NOUVELLE REQUETE : 1962).

56. AFFAIRE LAGRANZ (ALLEMAGNE c. ÉTATS-UNIS D'AMÉRIQUE) ARRÊT DU 27 JUIN 2001

57. AFFAIRE AVENA ET AUTRES RESSORTISSANTS MEXICAINS (MEXIQUE c. ÉTATS-UNIS D'AMÉRIQUE) ORDONNANCE DU 5 FÉVRIER 2003.

58. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR).

شمال، شمال غرب و شمال شرق سوریه که تحت کنترل نیروهای ترکیه و گروه‌های مسلح وابسته به ترکیه است، مطلوب نیست و خشونت و جنایات گسترده است.^{۵۹} با وجود اینکه نقض حقوق بشر و حقوق بشردوستانه بین‌المللی علیه غیرنظامیان در سرتاسر سوریه ادامه دارد، دفتر حقوق بشر سازمان ملل در سوریه^{۶۰} الگوی هشداردهنده‌ای را در مورد نقض شدید در این مناطق، از جمله در عفرین، رأس العین و تل ابیض که افزایش قتل‌ها، آدم‌ربایی، انتقال غیرقانونی مردم، توقیف زمین و املاک و اخراج‌های اجباری ثبت شده است را ارائه کرد. همچنین گروه‌های مسلح وابسته به ترکیه بدون اینکه ضرورت آشکار نظامی وجود داشته باشد، خانه‌ها، زمین‌ها و سایر املاک شخصی و تجاری مردم را ضبط و تاراج کرده و بسیاری از آنها را با خانواده‌های خود اشغال کرده‌اند. لذا دولت سوریه موظف است، نسبت به انتقال رسیدگی حقوقی از سطح داخلی به بین‌المللی در راستای حفظ صلح و امنیت داخلی و پیگرد قانونی جرایم بین‌المللی و ارتكابی دولت ترکیه علیه گروه‌های سوریه و همچنین به‌منظور شناسایی این حقوق نقض‌شده از سوی جامعه جهانی، حمایت دیپلماتیک خود را از اتباع کُرد به عمل آورد.^{۶۱}

۳-۳- حق اقامه دعوی در مراجع بین‌المللی علیه ترکیه

با نقض قواعد اولیه مورد حمایت نظام بین‌المللی، مسئولیت بین‌المللی به عنوان قواعد ثانویه و فرعی تضمین بخش قواعد اولیه برای تحقق اهداف اساسی چون بازدارندگی و جبران پا به عرصه وجود می‌نهند. دادگاه‌هایی ملی و فراملی به عنوان ساز و کارهای تحقق بخش این قواعد ثانویه مورد شناسایی نظام بین‌المللی قرار گرفته‌اند.^{۶۲}

دولت ترکیه بابت اقدامات متخلفانه سربازان خود و همچنین سربازان ارتش آزاد سوریه (به جهت آنکه بر آنها کنترل موثر در صحنه عملیات نظامی دارد)، دارای مسئولیت مدنی بین‌المللی است و می‌بایست مطابق مواد ۳۳ تا ۳۷ طرح مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها، به طرق مناسب، جبران خسارت کند. در همین حال، افرادی نیز که مرتکب آن اقدامات متخلفانه از جمله کشتن غیرنظامیان و اسرای جنگی شده‌اند به دلیل ارتکاب جنایت جنگی، مسئولیت کیفری بین‌المللی دارند. به این معنا که جامعه بین‌المللی موظف است نسبت به تعقیب و مجازات آن جنایتکاران اقدام کند. انتشار گزارش‌های موثق حکایت از این واقعیت دارد که جنایات جنگی روی داده و حتی در موارد زیادی، مرتکبان این جنایات که فیلم و یا تصاویر آنها منتشر شده، شناسایی نیز شده‌اند و عمده این افراد، بقایای فراریان داعش هستند که به ارتش آزاد سوریه پیوسته و اینکه به مناطق کردنشین حمله کرده‌اند. نهادهای صلاحیت‌دار و مسئول جهت محاکمه مرتکبان جنایات جنگی عبارتند از:^{۶۳}

- محاکم کیفری دولت محل ارتکاب این جنایات: محاکم کیفری سوریه و تشکیلات خودگردان کرد سوریه از صلاحیت محاکمه این جنایتکاران در صورت دستگیری آنها و یا تسلیم این اشخاص به محاکم مذکور برخوردار هستند.
- محاکم کیفری دولت ترکیه: مطابق مقررات کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو و پروتکل‌های الحاقی، هر دولتی که سربازان آن کشور و یا نیروهای تحت فرمان او، مرتکب جنایات جنگی شوند موظف هستند یا خود آنها را محاکمه نمایند و یا آنها را به دولتی تحویل دهند که مایل و قادر به محاکمه آنهاست.
- محاکم کیفری تمامی دولت‌ها: محاکم کیفری هر دولتی نیز که از اعمال صلاحیت جهانی در تعقیب جنایتکاران بین‌المللی حمایت می‌کنند نیز می‌توانند در صورت دسترسی به مرتکبان این جنایات جنگی، آنها را محاکمه نمایند.
- تشکیل دادگاه ویژه رسیدگی به جنایات بین‌المللی توسط سازمان ملل متحد: آخرین شیوه برای محاکمه مرتکبان جنایات جنگی، تاسیس دادگاه ویژه می‌باشد. لازم به ذکر است که دولتهای سوریه و ترکیه به اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری

59. Syria: Violations and abuses rife in areas under Turkish-affiliated armed groups – Bachelet, GENEVA (18 September 2020), <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2020/09/syria-violations-and-abuses-rife-areas-under-turkish-affiliated-armed-groups>

۶۰ سازمان ملل به‌طور متمرکز دفتر حقوق بشر ندارد بلکه کمیساریای علی حقوق بشر است که زیر نظر دبیرکل است. البته سازمان ملل معمولاً در مناطق بحرانی یا جنگ‌زده، دفتر حقوق بشر را ایجاد می‌کند. از جمله دفتر حقوق بشر در سوریه، در عراق و افغانستان و ...

۶۱ البته اختلافات حقوقی در حوزه تابعیت از سوی دولت مرکزی بر کردهای سوریه از زمان‌های دور در جریان است.

۶۲ زمانی، سیدقاسم، حقوق سازمان‌های بین‌المللی: شخصیت، مسئولیت، مصونیت، تهران: موسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، ۱۳۸۸، ۱۲۳.

۶۳ عزیزی، ستار، «ضرورت تشکیل دادگاه ویژه رسیدگی به جنایات بین‌المللی روی داده در تجاوز ترکیه به شمال شرق سوریه»، نشریه حقوقی ماف (دیجیتالی)، یکم دیماه ۱۳۹۸، قابل دسترس در سایت: <https://mafjournal.com/category/public-rights>

(ICC) ملحق نشده‌اند لذا امکان محاکمه مرتکبان این جنایات در ICC وجود ندارد مگر آنکه دولت سوریه به موجب بند ۳ ماده ۱۲ اساسنامه این دادگاه، به صورت خاص، اعمال صلاحیت دیوان را در این ارتباط اجازه دهد.

در شرایط فعلی با توجه به عدم فراهم بودن بستر لازم به جهت محاکمه مجرمان بین‌المللی توسط محاکم کیفری دولت محل ارتکاب این جنایات، همچنین با توجه به شرح جزئیات جرایم ارتكابی و احراز مسئولیت دولت ترکیه نسبت به جنایت جنگی و جنایت علیه بشریت (نقض فاحش حقوق بشردوستانه کردهای سوریه)، نیز شاید امکان تاسیس دادگاه ویژه رسیدگی به جنایات بین‌المللی توسط سازمان ملل متحد، بیانگر تاکید و تعهد مجدد جامعه بین‌المللی در مبارزه با بی‌کیفرمانی^{۶۴} باشد.

همچنین، کمیساریای عالی حقوق بشر در سازمان ملل متحد از جنایاتی توسط نیروهای ترکیه یا گروه‌های مسلح تحت حمایت ترکیه در جریان حملات مختلف علیه گُردهای سوریه خصوصاً عملیات «چشمه صلح» انجام شده، گزارش داده است. ادعاها شامل حملات علیه غیرنظامیان و تأسیسات غیرنظامی، اعدام‌های غیرقانونی و شکنجه و بدرفتاری است.^{۶۵}

دولت‌های ثالث، می‌توانند با اعمال صلاحیت جهانی اقدامات مجرمانه علیه مجرمان مدنظر را دنبال کنند. جرایم تحت قوانین بین‌المللی شامل اعدام‌های غیرقانونی، شکنجه و سایر بدرفتاری‌ها، خشونت جنسی و جنایات جنگی است. مسؤولیت کیفری فردی ممکن است از راه‌های مختلفی، از جمله ارتكاب مادی، دستور یا مسؤولیت برتر انجام شود. این به آن معناست که نه تنها سربازان زمینی یا خلبانان هواپیما می‌توانند به جرایم طبق قوانین بین‌المللی محکوم شوند، بلکه همچنین مافوق آنها که از ارتكاب چنین جرایمی جلوگیری نکرده‌اند نیز محکوم می‌شوند. مسؤولیت کیفری فردی حتی ممکن است به جرم تجاوز طبق حقوق بین‌الملل عرفی به رئیس‌جمهور ترکیه، اردوغان و همچنین سایر مقامات سطح بالا که در برنامه‌ریزی، آماده‌سازی، آغاز یا اجرای حملات نظامی همچون عملیات «چشمه صلح» مشارکت دارند، تعلق بگیرد یا طبق ماده ۸ از اساسنامه رم، شورای امنیت باید موضوع را به دادگاه کیفری بین‌المللی ارجاع دهد.

کشورهای ثالث دارای تعهداتی هستند که؛ از احترام به حقوق بشردوستانه بین‌المللی اطمینان پیدا کنند، طبق قواعد حقوق مسؤولیت بین‌المللی، از کمک به عملیات نظامی ترکیه خودداری کرده و برای پایان دادن به نقض جدی هنجارهای محرمانه حقوق بین‌الملل (قواعد آمره)، از جمله منع تعرض، همکاری کنند. اقدام مشخصی در این راستا که توسط برخی از کشورها اتخاذ شده، توقف انتقال اسلحه و تجهیزات نظامی به ترکیه است. درحالی‌که در زمان نگارش به‌نظر می‌رسد که آتش‌بس برقرار است، اما هنوز هم ممکن است درگیری‌ها دوباره آغاز شود؛ بنابراین بسیار مهم است که همه طرف‌های درگیر و همچنین کشورهای ثالث بدانند که تعهدات قانونی قابل‌اجرا چیست و آنها را بر این اساس موردتوجه قرار دهند و اجرا کنند. این اقدام علاوه بر آنکه درخواست‌های انتقام را خاموش می‌سازد، سوابق مستند و معتبری از فجایع را گردآوری می‌کند تا نسل‌های آینده کاملاً از واقعیت‌ها باخبر شوند و قربانیان را یاد نمایند.

64. Impunité.

65. "Kurdish Politician among Nine Civilians Shot Dead by Pro-Turkey Forces in Syria," The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2019/oct/13/female-kurdish-politician-among-nine-civilians-killed-by-pro-turkey-forces-in-syria-observers-say>. UN News. <https://news.un.org/en/story/2019.10.22/1049761>.

66. Immanuel Kant

نتیجه

حقوق بین الملل هنگامی می تواند در چارچوب های نظام مند خود موفق باشد، که کنوانسیون ها و قراردادهای حقوقی بین المللی در یک بستر مناسب و مساعد بین المللی مورد عمل قرارگیرند و تعارضات حقوقی در سطح جامعه جهانی برطرف شود و اصول کلی حقوق بین الملل نیز باید نه تنها حافظ صلح میان دولت ها، بلکه میان بشریت، و آینده آن باشد. حقوق بین الملل در برزخ دو وضعیت فعلی؛ حاکمیت بی چون و چرای دولت ها و تلاش برای شناسایی و نهادینه کردن ارزش های معطوف به اعتلای روح انسانیت در روابط میان تابعان حقوق بین الملل قرار دارد.

نظام حقوق بین الملل معاصر ریشه در اندیشه های امانوئل کانت^{۶۶} فیلسوف قرن هجدهم دارد. بر عکس تئوری حقوق بین الملل سنتی که صرفاً به حقوق و تکالیف دولتها می پردازد، کانت، حاکمیت و مشروعیت بین المللی دولت را در گرو این می داند که آیا دولت جمعیت خود را از نظر سیاسی اداره میکند یا خیر. تئوری کانت درباره حقوق بین الملل مفهومی نو از حاکمیت دولت ارائه می دهد که به مشروعیت داخلی آن بستگی دارد؛ یعنی هدف اصلی برپایی دولت و حکومت آن است که به اعضای تشکیل دهنده یعنی فرد انسانی خدمت کند، از آنها حمایت کند و برای آنها سودمند باشد. هدف و غایت حقوق بین الملل نیز باید همین باشد که به افراد بشر و نه اجزاء تشکیل دهنده حقوق بین الملل یعنی دولت ها و حکومتها خدمت کند که بر اساس آن اخلاق که بر سیاست حکم می راند و انسان ها بالذات غایت هستند، یکی از ویژگی های فلسفه کانت گرایش جهانشموی اوست، یعنی حقوق بشر را نمی توان به مناسبات داخلی یک کشور محدود ساختن منظر کانت؛ «حقوق بین الملل در عرصه بین المللی و اجرای عدالت در داخل کشور، در بنیاد با یکدیگر مرتبط اند»^{۶۷}. کانت نهایتاً خواهان یک «جامعه شهروند جهانی» است، که از طریق چنین نهادی است می توان با جلوگیری از نقض حقوق بین الملل که (به سبب آن مخاصمات بین المللی، موجب جرائم بین المللی) می گردد، نائل آمد.

قواعد آمره و تعهداتی که در قبال جامعه بین المللی در کل وجود دارد، مهم ترین قواعد و تعهداتی هستند که نقض آن، اثراتی بر دولت ثالث می گذارد. این نقض ها غالباً مشتمل بر تخلفات حقوق بشری هستند کمیسیون حقوق بین الملل در تفسیر شماره سوم ماده ۴۰ طرح پیش نویس خود راجع به مسؤولیت بین المللی دولت ها مقرر می دارد که: «تعهدات مذکور در ماده ۴۰ از آن دسته قواعد رفتاری ماهوی ناشی می شوند که یک سری اعمال را به دلیل آنکه تهدیدی بر بقای دولت ها و اتباعشان و مهم ترین ارزش های اساسی انسانی محسوب می شوند، غیرقابل تحمل می داند.» همچنین بر اساس بند دوم ماده ۴۱ دولت ها نباید وضعیتی را که با نقض جدی ایجاد شده است، به رسمیت شناخته و قانون محسوب دارند و کمک و یا مساعدت برای حفظ یا تداوم آن وضعیت غیرقانونی محسوب خواهد شد. بلکه مطابق بند اول همین ماده باید برای پایان بخشیدن به نقض های جدی ایجاد شده، به صورت قانونی با سایر دولت ها همکاری نمایند.^{۶۸}

بند ۳ ماده ۱ منشور سازمان ملل متحد، با اشاره به اصل بنیادین حمایت جهان شمول از حقوق بشر مقرر می دارد که «هدف ملل متحد» حصول همکاری بین المللی در حل مسائل بین المللی با خصوصیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی یا بشردوستانه و پیشبرد احترام به حقوق بشر و آزادی های بنیادین برای همه بدون تبعیض از هر حیث است.» علاوه بر این طبق مواد ۵۵ و ۵۶ منشور، سازمان باید احترام جهان شمول به حقوق بشر و آزادی های بنیادین برای همه را ارتقاء دهد و این مهم باید از طریق اقدام مشترک و جداگانه در همکاری با سازمان انجام گیرد.

لذا دولت سوریه در ابتدا در قالب حمایت دیپلماتیک و دیگر دول عضو سازمان ملل متحد در قالب تعهدات فراسرزمینی و پیشبرد

۶۷. تسون، فرفاندو، فلسفه حقوق بین الملل، ترجمه محسن محبی، موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی، چاپ اول، تهران، شهر دانش ۱۳۸۸، ۲۳.

68. For the commentary to the article see: The report of the commission on the work of its forty – Seventh session (Official Records of the General Assembly), Fiftieth session, Supplement no. 10, (A/50/10): 149-173.

اهداف سازمان مبنی بر حمایت از صلح و امنیت بین‌الملل، باید در برابر این نقض فاحش مقررات حقوق بین‌الملل به صورت عملی و آشکار که وجدان عمومی همه جامعه بین‌المللی را برمی‌انگیزد، ایستاده و متجاوز را وادار به عقب‌نشینی از سوریه کنند. شمال سوریه در آستانه یک فاجعه انسانی و پاک‌سازی قومی قرار گرفته و صرف اعلام محکومیت دولت ترکیه، مانع از کشتار مردم غیرنظامی بی‌گناه و تغییر ترکیب جمعیتی آن منطقه و بازگشت سوریه و عراق به سال‌های سیاه حضور داعش نمی‌شود. تمامی دولت‌ها بر اساس منشور ملل متحد و «طرح کمیسیون حقوق بین‌الملل راجع به مسؤولیت بین‌المللی دولت‌ها در مقابل اقدامات متخلفانه بین‌المللی مصوب ۲۰۰۱» موظف‌اند برای پایان بخشیدن به هرگونه نقض جدی مقررات آمره حقوق بین‌الملل از طریق تدابیر قانونی همکاری کنند. امروز فقط امنیت و آسایش‌گردها در معرض خطر نیست بلکه امنیت تمام خاورمیانه و کل جامعه بین‌المللی در معرض خطر قرار گرفته است. اگرچه شورای امنیت سازمان ملل، تاکنون دو بار برای این موضوع تشکیل جلسه داده است که بار اول با همراهی روسیه و ایالت‌متحده بوده و بار دوم روسیه به تنهایی مانع از ذکر تقاضای آتش‌بس در بیانیه شورا شد، در نهایت بیانیه شورای امنیت تنها به ابراز نگرانی از پیامدهای انسانی حمله به شمال سوریه محدود شد که به نظر می‌رسد هدف دولت روسیه حمایت از دولت ترکیه و ناامیدی‌گردهای سوریه از انجام اقدام مؤثر از سوی جامعه بین‌المللی در کمک‌رسانی به آنهاست.

گردهای سوریه هرگز نه ادعای دولت مستقل نموده‌اند و نه نیروی مسلح به‌کار برده‌اند؛ اما جنبش سیاسی‌گرد که به دلیل اعتراض به قوانین تبعیض‌نژادی توسط رژیم سوریه به شدت سرکوب شده، به انقلاب ملحق شدند. به این ترتیب کردها در حمایت مسلحانه کردستان سوریه و آزادی کوبانی شرکت کردند. با وجود این و علی‌رغم اختلافاتشان، همواره از رویکرد یک قرارداد اجتماعی تضمین‌کننده حقوق برابر برای اقلیت‌ها دفاع کرده‌اند. آینده‌گردهای سوریه همانند یک معادله چندمجهولی است. در واقع دو عامل ساختار سیاسی - عرضی‌گردها را سست می‌کند: اولی مربوط به پراکندگی صحنه سیاسی کردهاست که در نظام داخلی آنهاست؛ دومی خارجی است و مربوط به محیط ژئوپلیتیک و استراتژیک سرزمین‌های‌گرد سوریه است، یعنی نقشی که در سال‌های آینده بازیگران دیگر در درگیری سوریه ایفاء می‌کنند. همچنین ترکیب اجتماعی و مذهبی سوریه پرسش‌های زیادی را بی‌پاسخ می‌گذارد.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

کتاب

- ابراهیم گل، علیرضا. مسؤولیت بین‌المللی دولت؛ متن و شرح مواد کمیسیون حقوق بین‌الملل. چاپ هشتم. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۵.
- زمانی، سیدقاسم. بیست و یک گفتار در حقوق بین‌الملل بشر. تهران: خرسندی، ۱۳۹۵.
- فلک، دیترو. حقوق بشر دوستانه در مخاصمات مسلحانه. ترجمه سیدقاسم زمانی، نادر ساعد، حسین شریفی طرازکوهی، هاجر سیاه‌رستمی، فاطمه کیهانلو، میرشهبیز شافع، محمدجعفر ساعد و کتابیون حسین‌نژاد. ویرایش سیدقاسم زمانی و نادر ساعد. چاپ چهارم. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۵.
- نگوین، کک دین، و پاتریک دیبه و آلن پله. حقوق بین‌الملل عمومی. ترجمه حسن حبیبی. تهران: اطلاعات، ۱۳۸۳.
- والاس، ربکا. حقوق بین‌الملل. ترجمه سیدقاسم زمانی و مهناز بهراملو. چاپ اول. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، ۱۳۸۲.
- تسون، فراندو، فلسفه حقوق بین‌الملل، ترجمه محسن محبی، چاپ اول، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی، شهر دانش، ۱۳۸۸.

مقاله

بذار، وحید. «حمایت دیپلماتیک از تبعه در تقابل دیگر دولت متبوع او در حقوق بین‌الملل در پرتو اعلام حمایت دیپلماتیک بریتانیا از خانم نازنین زاغری». فصلنامه مطالعات حقوق تطبیقی ۱۱(۲) (۱۳۹۹): ۴۴۸-۴۳۱.

تقوی‌نژاد، سیدسلیمان. «آثار تحقق مسؤولیت بین‌المللی دولت و موانع آن». کنفرانس ملی دستاوردهای نوین جهان در تعلیم و تربیت، روان‌شناسی، حقوق و مطالعات فرهنگی - اجتماعی، خوی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد زرقان، مؤسسه آموزش عالی علامه خویی، ۳۱ خرداد ۱۳۹۷.

حدادی، مهدی. «تعهد به جبران خسارت دولت در برابر فرد در حقوق مسؤولیت بین‌المللی دولت». مجله حقوق خصوصی ۱۱(۲) (۱۳۹۳): ۳۸۳-۳۵۹.

راعی، مسعود. «کنترل کلی یا کنترل مؤثر عاملی برای تحقق مسؤولیت بین‌المللی دولت‌ها؟». فصلنامه حقوق مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی ۳۹(۳) (۱۳۸۸): ۱۶۴-۱۵۱.

شریفی طرازکوهی، حسین. «مسؤولیت دولت‌ها در قبال اعمال ناقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه شرکت‌های نظامی و امنیتی خصوصی». فصلنامه آفاق امنیت ۴(۱۲) (۱۳۹۰): ۶۷-۹۵.

طیبه، سبحان، بهاره زمانپور و سجاد طیبه. «رویکرد طرح مسؤولیت بین‌المللی دولت‌ها نسبت به نقض هنجارهای حقوقی و عدم پیروی معاهداتی». فصلنامه علمی تخصصی پژوهشنامه حقوق فارس ۲(۵) (۹۸): ۲۹-۲۶.

میرمحمدی، سیدمصطفی. «حمایت دیپلماتیک؛ قرائتی حقوق بشری و اسلامی». دو فصلنامه بین‌المللی حقوق بشر ۹(۱) (۱۳۹۳): ۹۱-۱۱۴.

ناصری لاریجانی، نغمه. «تعامل میان حقوق معاهدات و حقوق مسؤولیت بین‌المللی در توجیه عدم‌ایفای تعهدات بین‌المللی». مجله حقوقی بین‌المللی نشریه مرکز امور حقوقی بین‌المللی ریاست جمهوری ۲۷(۴۲) (۱۳۸۹): ۲۵۶-۲۳۳.

نیاورانی، صابر، سیده ساناز ذبیحی شهری. «حمایت دیپلماتیک در قامت یک حق بشری: مطالعه رویه قضایی بین‌المللی و نقد طرح کمیسیون حقوق بین‌الملل». فصلنامه علمی ترویجی مطالعات بین‌المللی پلیس ۶(۲۲) (۱۳۹۴): ۶۲-۲۷.

نیکبخت، صالح. «تجاوز به سوریه برای پاک‌سازی قومی». روزنامه شرق، چهارشنبه ۲۴ مهر ۱۳۹۸، شماره ۳۵۵۱.

ب) منابع انگلیسی

- Ago, Roberto. "Third Report on State Responsibility." *Yearbook of the International Law Commission*, Vol. II, Part I para 129.
- Bird, Annie. "Third State Responsibility for Human Rights Violations." *EJIL* 21(4) (2010): 883-900
- Colin Alder, Murray. "The Origin in International Law of the Inherent Right of Self-Defence and Anticipatory Self-Defence." *2 the Western Australian Jurist* 107(2011): 115
- Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts Adopted at 2001.
- General Comment 29, 11 CCP R/C/21/Rev. 1/Add 11, (31 August 2001).
- General Comment No.31 (80), Nature of the General Legal Obligation Imposed on State Parties to the Covenant, CCPR/C/21/Rev.1/add.13, (26 May 2004).
- ICJ, Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Merits, Judgment, ICJ Reports (1986).
- Mazzeschi, R. P. "Reparation Claims by Individuals for State Breaches of Humanitarian Law and Human Rights: An Overview." *Journal of International Criminal Justice* (1)(2) (2003): 339-347.
- Mzikenge Chirwa, Danwood. "The Doctrine of State Responsibility as a Potential Means of Holding Private Actors Accountable for Human Rights". *Melbourne Journal of International Law* 5 (2004): I-VII.
- New Evidence Pointing to Ahrar al-Sharqiya's Responsibility for Field Executions in Suluk during "Operation Peace Spring" Syrians for Truth and Justice (stj-sy.org).
- OHCHR Report, Monthly Human Rights Digest/ Syria/ Between a Rock and a Hard Place - Civilians in North-western Syria, (June 2018).
- Sassoli, Marco. "State Responsibility for Violations of International Humanitarian Law." *RICR JUIV IRRC JUNE* 84 (846) (2002): 401-434.
- Schwager, Elke. "The Right to Compensation for Victims of an Armed Conflict." *Chinese Journal of International Law* 4(2) (2005): 417-439.

- The Report of the Commission on the Work of Its Forty – Seventh Session (Official Records of the General Assembly), Fiftieth Session, Supplement no. 10, (A/50/10).
- Yearbook of the International Law Commission, Vol. II, Part Two, (2001). Report of the International Law Commission on the work of its fifty-third session (23 April–1 June and 2 July–10 August 2001). https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_2001_v2_p2

سایتهای

- خبرگزاری مهر. «توافق آدانا و لزوم مقابله با تروریسم؛ تحریف تعهدات به سبک اردوغان». ۲۴ مهر ۱۳۹۸. <https://www.mehrnews.com/news/4748625/1399/12/28>.
- عزیزی، ستار، «ضرورت تشکیل دادگاه ویژه رسیدگی به جنایات بین‌المللی روی داده در تجاوز ترکیه به شمال شرق سوریه». نشریه حقوقی ماف (دیجیتالی) <https://www.mafjournal.com/category/public-rights/27/Apr/2022>
- http://syriatruth.info/Portals/0/adana_syrian_turkish_agreement_full_english_version_1.pdf
- 12 Bodies were Found outside the City of Adra,” Syrian Observation for Human Rights, <https://www.Syriahr.Com/En/210113/17/12/1399> (Dec 14, 2013).
- Angus, Martyn. “The Right of Self-Defence under International Law: The Response to the Terrorist Attacks, of, 11 September.” *Parliament of Australia* (2002) (May 3, 2016). http://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/Publications_Archive/CIB/cib0102/02CIB08
- <https://www.un.org/press/en/security-council>, Turkey’s Military Operation Has Displaced Thousands of Civilians, Worsened Syria’s Dire Humanitarian Crisis, Top Official Warns Security Council, SC/13994 24 OCTOBER 2019.
- Greenwood, Christopher. *Self-Defence*. Max Planck Encyclopedia of Public International Law (2011) (May 3, 2016). <http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e401?Prd=EPIL>
- <https://ihl.databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocum.ent&documentId=BE2D518CF5DE54EAC1257F7D0036B518,COMMENTARY,OF2016,ARTICLE3:APPLICATIONOFTHECONVENTION>
- Humanitarian Response. Monthly Human Rights Digest. <https://www.humanitarianresponse.info/es/operations/whole-of-syria/document/monthly-human-rights-digest-syria-june-2018>
- International Court of Justice. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf> (NICARAGUA v. UNITED STATES OF AMERICA) MERITS JUDGMENT OF 27 JUNE 1986.
- OHCHR. “Darker and More Dangerous: High Commissioner Updates the Human Rights Council on Human Rights Issues in 40 Countries.” <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=22041> (September 11, 2017)
- OHCHR. Press Briefing Note on, Syria. <https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25531&LangID=E> (February 7, 2020).
- Syria: Violations and abuses rife in areas under Turkish-affiliated armed groups – Bachelet, GENEVA (18 September 2020), <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2020/09/syria-violations-and-abuses-rife-areas-under-turkish-affiliated-armed-groups>
- Convention contre la torture et autres peines ou traitements cruels, inhumains ou dégradants, Entrée en vigueur: le 26 juin 1987, conformément aux dispositions de l'article 27 (1) <https://www.ohchr.org/fr/instruments-mechanismes/instruments/convention-against-torture-and-other-cruel-inhuman-or-degrading>
- Rebecca Mignot-Mahdavi. “On the Illegality of the Turkish Offensive in Syria.” Asser Institute. <https://www.asser.nl/about-the-institute/asser-today/blog-post-on-the-illegality-of-the-turkish-offensive-in-syria/> (October 10, 2019).
- Syrian Observation for Human Rights. “12 Bodies Were Found Outside the City of Adra.” <https://www.Syriahr.Com/En/210113/17/12/1399> (Dec 14, 2013)

- Syrians for Truth and Justice. “Fighters or Kurdish Red Crescent Volunteers?
<https://stj-sy.org/en/fighters-or-kurdish-red-crescent-volunteers> (February 18, 2020).
- Syrians for Truth and Justice.
<https://stj-sy.org/en/fighters-or-kurdish-red-crescentvolunteers,10.03.2019>.
- The Guardian. “Kurdish Politician among Nine Civilians Shot Dead by Pro-Turkey Forces in Syria.
<https://www.theguardian.com/world/2019/oct/13/female-kurdish-politician-among-nine-civilians-killed-by-pro-turkey-forces-in-syria-observers-say>
- UN News. <https://news.un.org/en/story/2019.10.22/1049761>.
- United Nations Human Rights.
<https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=220>
- Turkey’s Military Operation Has Displaced Thousands of Civilians, Worsened Syria’s Dire Humanitarian Crisis, Top Official Warns Security Council, SC/13994 24 OCTOBER 2019
<https://www.un.org/press/en/security-council>
- United Nations Convention on the Law of Treaties, Signed at Vienna 23 May 1969, Entry into Force: 27 January 1980 United Nations (UN) : (Article 29 - Territorial scope of treaties: Unless a different intention appears from the treaty or is otherwise established, a treaty is binding upon each party, in respect of its entire territory).
<https://www.jus.uio.no/lm/un.law.of.treaties.convention.1969/portrait>.
- AFRICAN (BANJUL) CHARTER ON HUMAN AND PEOPLES' RIGHTS (Adopted 27 June 1981, OAU Doc. CAB/LEG/67/3 rev. 5, 21 I.L.M. 58 (1982), entered into force 21 October 1986), <https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=49>
- United Nations Convention on the Law of Treaties, Signed at Vienna 23 May 1969, Entry into Force: 27 January 1980
<https://www.jus.uio.no/lm/un.law.of.treaties.convention.1969/portrait.pdf>
- Observation générale No. 31 [80] La nature de l’obligation juridique générale imposée aux États parties au Pacte, Adoptée le 29 mars 2004 (2187ème séance) para 14.15.16
- <https://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=CCPR/C/21/Rev.1/Add.9&Lang=F>
- International Covenant on Civil and Political Rights, Entry into force: 23 March 1976, in accordance with Article 49,
<https://www.ohchr.org/en/instrumentsmechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>

International liability of Turkish government originated from violating human Rights of Kurdish minorities of Syria on second decade of 21 century

Seyed Ghasem Zamani

Faculty member of the Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran,

Corresponding Author

Email: drghzamani@gmail.com

Shayan Seyedahmadi

Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran ,PhD Student in International Law, Faculty of Law and Political Science

Email: seyedahmadish@gmail.com

Abstract:

Destructive role of Turkish governors to intervene tangibly in Syrian crisis since 2011 and impose forcibly their policies to Syrian crisis was vivid sign of trying to violating the international commitments such as not trying to passing collective borders prevention of Terrorist groups, Jihadis, unknown military forces and moreover supporting of Extremists (ISIS).

Tactically military Invasion to the north frontiers of Syria was triggered by Turkish army on October 9th 2019, which was coordinated by hundreds thousands of Islamic extremists militias that was a blatantly barbaric sign of violation on international rules against Kurdish minority groups in Syria.

Widespread investigation about the basis of international responsibilities about Turkey is obligatory. blatant turkish military intervention and also violating the rights of Syrian Kurds; furthermore, obligations of international law and proof of which in relating to kurd minority would open an optimistic window to international law guarantees these minority human lawful rights.

Turkish government with attacking to the North regions of Syria would be mainly committed international offense and is being held known as criminal for these antihuman crinations and issues such as urgency and legitimate defense would not mitigate or relieve turkey's performance to justify its functionalities.

Keywords: Kurds, Syria, Minorities, Turkey, Responsibility of States for Internationally